

De Plantage

BULLETIN VAN DE VERENIGING VRIENDEN VAN DE PLANTAGE

Jaargang 17, nummer 4, november 2009 **OVER DE MOOISTE BUURT VAN AMSTERDAM**
Redactie Ko van Geemert, Ineke Flug, Ester Wouthuysen

Uitgave Vereniging Vrienden van de Plantage, Plantage Parklaan 6^{III}, 1018 SP Amsterdam, www.vriendenvandeplantage.nl, e-mail info@vriendenvandeplantage.nl **Verschijnt** 4x per jaar. **Bestuur** Leon Deben, Denise Citroen, Ko van Geemert, Michaela Hanssen, Ineke Flug, Fred IJsebrands, Eelco van der Waals en Ester Wouthuysen. **Nieuwe leden** aanmelden per e-mail **Contributie** particulieren €16, huisgenoten €7, instellingen/bedrijven €35 per jaar. **Betalingen** Postbank 4431490 t.n.v. Vereniging Vrienden van de Plantage, Amsterdam

Nieuwe activiteiten

Morriën Herdenking 2009

Zaterdag 14 november, 15.00 uur
Tangosalon De Plantage, Plantage
Muidergracht 155

Het thema van deze herdenking is **Adriaan Morriën als lezer en criticus**.

Op deze middag wordt ingegaan op de vragen:

- . Welke schrijvers las Adriaan Morriën graag?
- . Wie waardeerde hij?
- . Over wie schreef hij?

Criticus Carel Peeters, biograaf Rob Molin e.a. zullen nader op deze vragen ingaan.

SOOP-gesprek (i.s.m. de SOOP)

Gelagkamer SOOP: Nieuwe Kerkstraat 124

Donderdag 26 november, 16.30 uur

Bart Hommersen, uitgever en hoofdredacteur van *Vruchtbare aarde, een driemaandelijks uitnodiging tot blikverruiming*, vertelt over zijn lange journalistieke praktijk. Hij ging de uitdaging aan om het blad, waarin biologische landbouw de hoofdmoot vormde, te veranderen in een blad waarin mensen centraal staan: inspirerende mensen met een visie. Dat dat vaak ouderen zijn bleek b.v. uit een bezoek aan Marten Toonder.

Toegang gratis inclusief introducé(e)s

Na afloop: buurtborrel

Plantage Poëzieprijs 2009

Zaterdag 28 november, 15.00 uur
In het IVKO-gebouw, Plantage Middenlaan 27

Er werden 154 gedichten ingezonden op het thema **Woord & Beeld**. De inzenders van de beste drie gedichten komen voorlezen. Ook zullen optreden **Willem van Toorn** en **Atze van Wieren** (winnaar Plantage Poëzieprijs 2001).

De winnaar ontvangt (als altijd) een kunstwerk van een in de Plantagebuurt wonend en/of werkend beeldend kunstenaar, dit jaar: Frank Muntjewerf.

De jury bestaat uit: **Karla de Boer-Gilberg** (uitgever van de serie Water en Vuur, beelden en gedichten), **Godeke van Heemstra-Donner** (neerlandica en jurylid Selexyz debuutprijs) en **Ko van Geemert** (voorzitter).

Plantagegedicht

Jan Sluijters: Portret-verbeelding

Hij kijkt wel erg treurig, de olifant.
Nog treuriger dan op het schilderij.
't Is waar, daar is de papegaai erbij,
en 't popje (al heeft dat niet veel verstand).
Gedeelde smart is halve smart, weet hij,
en vijftig jaar nadat hij aan de wand
van Arti hing (recensie in de krant)
drukt dubbel leed zijn rug, vreet mot zijn zij.

Ze heeft viooltjes in herinnering.
oud is ze niet, misschien een jaar of vijf.
Haar arme liefste-schatten komen staan
op 't kastje met haar lijfgoed, lijf aan lijf.
Dat leeft alvast, maar zij is niet gedaan
als ging het om het leven van een ding.

Jan Kuijper, uit de bundel *Oogleden. Sonnetten*, Amsterdam 1979

Jaarvergadering 2009

Donderdag 17 december, 20 uur
Tastevin Dehue Wijnkoperij, Nieuwe Herengracht 18 sous.

Evenals afgelopen jaar houden we onze jaarvergadering in deze prachtige wijnkelder en is Michiel van Vonderen weer onze gastheer. We beginnen met een korte vergadering, waarbij de plannen en begroting voor 2010, het jaarverslag en jaarrekening van 2009 aan de orde komen. We nemen officieel afscheid van Eelco van der Waals, een van de medeoprichters van onze Vereniging. Het muzikale deel van de avond wordt verzorgd door **violiste Ruña 't Hart**. Zij speelt **Bach solo**. We sluiten af met muziek en een heerlijk glas wijn. Graag van tevoren aanmelden per e-mail: e.wouthuysen@hetnet.nl of per post: Plantage Lepellaan 6, 1018 DL.

Herdruk *De verdwenen Plantage*

De 2^e herziene druk van de bundel interviews van **Marja Wagenfeld** met (oud)buurtbewoners onder de titel ***De verdwenen Plantage. Hoe een Amsterdamse buurt veranderde en toch zichzelf bleef*** is verschenen.

Enkele hinderlijke fouten in de tekst en de index werden verbeterd. Ook zijn er enkele foto's toegevoegd en is de lay-out enigszins gewijzigd. **Vrienden kunnen de uitgave voor € 7,50 bestellen** op twee manieren:

- via een briefje in de bus bij Léon Deben, Plantage Middenlaan 18hs. Vermeld daarop uw naam en hoeveel exemplaren van *De verdwenen Plantage* u wenst te ontvangen.

- via een e-mail naar info@vriendenvandeplantage met dezelfde informatie als hierboven is vermeld.

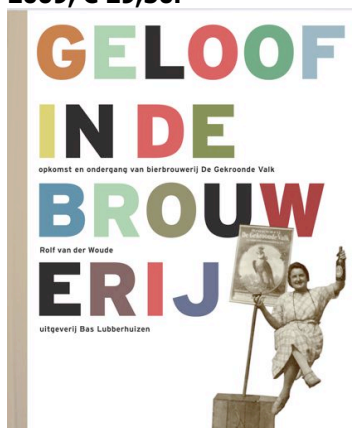
U krijgt het boekje dan zo snel mogelijk in de bus met een betalingsverzoek. Woont u niet in de buurt dan brengen wij portokosten in rekening.

Voor niet-leden is het boekje te koop voor € 10,- bij Sigarenwinkel Zeilstra, op de hoek van de Plantage Middenlaan en de Plantage Kerklaan

---

Twee uitgaven m.b.t. de Kadijken

Rolf van der Woude, *Geloof in de brouwerij; opkomst, bloei en ondergang van bierbrouwerij De Gekroonde Valk, Amsterdam (Bas Lubberhuizen) 2009, € 29,50.*

De auteur laat de geschiedenis van de brouwerij en azijnmakerij aan de Hoogte Kadijk herleven vanaf het prille begin in 1733 tot aan 1949, toen Heineken het bedrijf overnam. Ook aan de tijd erna wordt aandacht besteed. Interessant is de periode vanaf 1866, toen Willem Hovy (1840-1915) er de scepter zwaaide. Behalve ondernemer en AR-politicus was Hovy oprichter van woningbouwvereniging Patrimonium en financier van de Vrije Universiteit. Onder zijn leiding kwam de onderneming tot bloei. Hovy werd een van de belangrijkste brouwers van zijn tijd, De Gekroonde Valk de grootste brouwerij van de stad en het merk Van Vollenhoven veroverde in snel tempo de markt.

Het is een kloek en kleurrijk boek met een overvloed aan illustraties van bierviltjes, affiches tot foto's, tegeltableaus en topografische afbeeldingen.

Oek de Jong, *Mevrouw Len, Amsterdam (Augustus) 2009, € 5,-.*

Oek de Jong woonde tot 1987 op de Amsterdamse Hoogte Kadijk, de plek waar hij ook *Opwaaiende zomerjurken* schreef. In zijn dagboek hield hij bij wat er in de buurt gebeurde, wie er woonden en wat hij zag. Daar kwam de novelle *Mevrouw Len* uit voort: een jonge schrijver raakt gefascineerd door zijn benedenbuurvrouw, die haar etage tot een hol heeft gemaakt vol katten, stapels kranten en met kleren volgepropte plastic zakken. Maar mevrouw Len was niet de enige die hem opviel. Lees bijvoorbeeld een fragment uit zijn dagboek over de vijftigjarige buurtbewoner Nico op www.augustus.nl.

Observaties uit de buurt

door Joke van der Wey

Openbaar fruitbezit

Opgegroeid op het platteland tussen de appels en peren, woon ik in Amsterdam achter een druif. Een appelboom heb ik ook, maar die kwijnt weg in de achtertuin terwijl de druif de hele gevel beslaat en omhoog reikt tot aan de vierde etage. Gewoon van een stekje van een buurtgenoot

Een druif is een hoop werk. In dit jaargetijde moet je voortdurend bladeren vegen. Best een leuk klusje: ze hebben prachtige kleuren en ruisen en knisperen heerlijk. Maar voordat de bladeren losraken 'moeten de druiven eraf'. Op een gegeven moment is uitstel niet langer verantwoord: voorbijgangers glijden uit op het trottoir door de gelei-kwatten die de vogels laten vallen. Dan is het zaak om voorzichtig in de kozijnen te balanceren om vanuit elk raam zoveel mogelijk blauwe trossen binnen te halen. Mensen op straat die het zien houden hun adem in. Man en kinderen slaan de handen voor de ogen: wees toch voorzichtig! Als ik weer beneden ben deel ik uit aan iedereen die belangstelling toont. Druiven zat, er komt zo'n 70 tot 80 kilo vanaf (ik heb het een keer gewogen). De rest van het weekend gaat op aan het rondbrengen van mandjes druiven in de buurt en wat dan over is wordt 'versapt' met een ouderwetse stoomketel. Ooit heb ik er met behulp van een experimenteel aangelegde schoonzuster wijn van gemaakt, maar de smaak kwam niet verder dan een goedkope Valpolicella, studentenwijn zeg maar. Evengoed waren we trots, maar echt te drinken was het niet.

Een druif aan de voorgevel (ik woon op de Hoogte Kadijk) is een soort Openbaar Fruitbezit. Veel mensen kunnen zich niet beheersen en snaaien schichtig om zich heen kijkend een paar trossen mee. Ook de bladeren worden geplukt, door Turkse dames die er dolma's mee maken. Eén keer vond ik een keurige heer in driedelig grijs in mijn struik. Hij geneerde zich geenszins.

Druiven (er zijn er veel meer in ons gedeelte van de stad) zijn trouwens niet de enige mediterrane vruchten die het goed doen. Mijn overbuurvrouw onderhoudt een prachtige vijgenboom die ook nog eens vruchten draagt. Er staat er ook een in de Henri Polaklaan, maar of daar vijgen aan komen weet ik niet. In elk geval is er uitrui mogelijk van vijgenjam tegen druivensap. Dat geeft veel voldoening, wonend in het centrum van een wereldstad.

Nu nog een moerbeï en een granaatappel, dan kan de Plantagebuurt bogen op een volledig oud-testamenteel fruitspectrum!

Door Denise Citroen

Nieuwe Keizersgracht 20: over Tafelkruijers en Tuinhuizen

'Eind jaren 70 zochten we met een groep een groot pand om te gaan samenwonen. Eén ding wisten we zeker, we zouden niet van een huisjesmelker kopen.' Aan het gezicht van Suzanne Rodrigues Pereira valt af te lezen dat dit juist wel is gebeurd. Nieuwe Keizersgracht 20, door kamerverhuur weliswaar uitgewoond, maar groot. En betaalbaar, precies wat ze zochten. Nu herinnert niets meer aan dat tamelijk recente verleden, de grote woonkamer vóór ademt een ambachtelijke sfeer uit vroeger tijden met zijn houten vloer, lange houten tafel en volle boekenkasten. De woongroep is allang uit elkaar, Suzanne is gebleven en bewoont met haar man de bel-etage en het souterrain, hun dochter groeide hier op.

De woonkamer gaat aan de achterkant over in een lange woonkeuken, daarachter is de serre, aangebouwd in 1927, en via een buitentrapp kom je in de tuin. Nog is de rondleiding niet klaar. Achterin de tuin staat het tuinhuis. In al zijn vergane glorie staat het te pronken in de zon.

Tuinhuis achter Nieuwe Keizersgracht 20

Het tuinhuis roept herinneringen op aan de historie van het huis en de directe omgeving. In de eerste jaren dat Suzanne hier woonde beseftte ze niet dat het verleden van de buurt zo verbonden was met haar eigen familiegeschiedenis. Ook had ze geen idee dat het tuinhuis meer was geweest dan tuinhuis alleen. Wonderlijk genoeg kende ze de naam van Joseph Tafelkruijer, een van de vroegere bewoners, al uit de verhalen van haar vader, die hier voor de oorlog regelmatig zaken met hem deed. 'Vanaf het eerste moment dat ik hier ging wonen, wist ik al dat het pand van Tafelkruijer was geweest en dat het gezin in de oorlog was weggehaald.'

Een tijd geleden begon Suzanne aan een speurtocht die in korte tijd de ene na de andere verrassing opleverde. Zo ontdekte ze dat dit deel van de gracht behalve als Jodengracht ook bekend stond als Moordenaarsgracht (er was ooit een moord gepleegd) en in de 18^e eeuw als Portugezengracht, vanwege het grote aantal Portugese Joden dat hier woonde. Dat laatste trok Suzanne na in het archief van de Kwijtscheldingen, 1563-1803: van de 256 bewoners van de gracht tussen Amstel en Weesperstraat hadden er in die periode 105 Portugese namen.

Aanleiding om het onderzoek naar het huis en zijn bewoners weer op te pakken is het onverwachte bezoek dat zich begin dit jaar aandient. 'Op een zondagavond gaat de bel en staat er een onbekende man op de stoep die mij vertelt dat hij als jongen van een jaar of negen hier in 1943 met zijn ouders kwam wonen, de vorige eigenaar en alle bewoners waren halsoverkop gedwongen richting Duitsland vertrokken.' Deze man, Chiel Smit, vertelt Suzanne bijzondere details over de familie Tafelkruijer, tot ver na de oorlog eigenaar van het pand.

Nader onderzoek in het Stadsarchief brengt aan het licht dat drie generaties Tafelkruijer op de Nieuwe Keizersgracht woonden. Grootouders Meijer en Clara Tafelkruijer, geboren midden 19^e eeuw, krijgen tussen 1875 en 1890 negen kinderen en wonen tussen 1905 en 1925 op de Nieuwe Keizersgracht 68. In 1922, na het overlijden van de oude Meijer, koopt zoon Joseph het pand op nummer 20. In het telefoonboek laat Josph de vermelding 'handelsagent' opnemen, zijn kantoor is in het souterrain gevestigd. Zijn zuster Vrouwtje, modiste van beroep en weduwe van Samuel Hammel, gaat op de eerste verdieping boven de

zaak van haar broer wonen. Als zij na een paar jaar terugkeert naar het familiehuis op nummer 68, betrekken Joseph en Rachel de la Fuente de woning samen met hun dochters Gracia en Klara, ieder met man en kinderen. Op de tweede verdieping woont Abraham Goud bij zijn dochter en haar man Is. de Vries. Abraham komt in 1941 te overlijden 'in de ouderdom van 87 jaar' in het Israëlitische Oude Mannen- en Vrouwenhuis in de Nieuwe Kerkstraat, vlak om de hoek. Ook tussen andere families die het pand bewonen, bestaan dwarsverbanden. Zo volgen tussen 1911 en 1940 meerdere generaties van de families Querido en Slap, van Weezel en Sjouwerman elkaar op. Zusters met zwagers, ouders met (schoon)zonen, als ware woongroepen avant la lettre.

Veel bewoners zijn werkzaam in de diamant. Zij staan te boek als diamantbewerker, -slijper, commissionair in diamant of diamantair. Over een van hen, Hijman Slap (1905-1944), die begin jaren dertig op de eerste verdieping woont, vermeldt het Digitaal Monument: 'Slap werd gerekend tot de zogenaamde 'diamantmannen'. Deze mannen hadden veel diamant ingeleverd om een sperre te krijgen. Omdat de diamantindustrie moest doorgaan, werden aanvankelijk alleen de vrouwen en kinderen als 'gijzelaars' naar Westerbork gestuurd. Later in 1943 volgden ook de mannen. In 1944 werd iedereen naar Bergen-Belsen getransporteerd.' Hijman Slap kwam aan zijn einde in Saschenshausen, 41 jaar oud.

Terug naar de familie Tafelkruijer: Joseph (1880-1942) en zijn vrouw Gozina Snatager (1876-1943) krijgen een dochter Flora (1911-1943) en zoon Meijer (1913-2007?) die vernoemd wordt naar zijn opa. Volgens oud-bewoner Smit zou deze laatste tijdens de oorlog bij de burens op nummer 22 zijn ondergedoken, samen met een rabbijn. Daarnaast heeft Meijer in het verzet gezeten, waarvoor hij later is geëerd met het Verzetshedenkingskruis. Hij zet als enige overlevende van het gezin het bedrijf van zijn vader voort, al woont hij elders. Een aanwijzing dat de Tafelkruijers orthodox waren, blijkt uit de mezoëza's die aan de deurposten waren aangeslagen en uit de vondst van de Hebreeuwse boeken die na het vertrek van Meijers bedrijf in het huis tussen allerlei rommel zijn achtergebleven. Ook laat Suzanne me de lege plek in de gang naast de buitendeur zien waar zij het gebedsrolletje vond dat ooit in de daar aangebrachte mezoëza huisde.

Nieuwe Keizersgracht 20

Chiel Smit werpt bovendien nieuw licht op het tuinhuis. Meijer heeft hem verteld dat de ruimte door Flora, de zus van Meijer, bewoond werd, en in het najaar tijdens Soekot dienst deed als loofhut, waar de familie met vrienden een week lang de maaltijden gebruikte. Een goede loofhut heeft een dak van takken met loof en een onbelemmerd zicht op de hemel, zodat de sterren 's nachts te zien zijn. Of het dak van het tuinhuis aan deze voorwaarde voldeed is niet meer na te gaan, maar komt wellicht later nog eens boven water. Het ontrafelen van de verborgen geschiedenis van het huis heeft er in elk geval voor gezorgd dat Suzannes band met haar huis en met haar Portugees-joodse geschiedenis is versterkt.

Tips en suggesties op deze en op vorige afleveringen zijn zeer welkom. Mailen naar www.vriendenvandeplantage.nl